

Bačova dcéra

Dupot vojenských bagančí v pitvore. V jednom z prvých jarných dní znel rovnako ako ten uprostred zimy. Len hlasy, znejúce bačovou chalupou sa zmenili. Tie zimné, prísne a strohé pripomínali krupobitie. Dnes ich vystriedali veselé a zvonivé, podobné žblnkotu jarnej vody v potoku.

Napriek tomu hovor dospelých aj detské hlasy v izbe utíchli. Vytušili, že sú to opäť muži v uniformách. A tí vždy predstavujú hrozbu. Nech už patria k akejkoľvek armáde. Len najmladšie, batola, naďalej sa detským džavotom prihovárало polienku.

Zabúchali na dvere. Nečakali na pozvanie a vtrhli do izby. Trojica vojakov s mladým veliteľom sa suverénne rozhliadala po izbici.

„Pozdrav ste nechali predo dvermi?“ precedil domáci pomedzi zubmi.

„Ticho buď, Maroš!“ drgla doň žena laktom. Bača uznal, že tentokrát má manželka asi pravdu. Ešte môže všetečným jazykom seba i rodinu priviesť do nešťastia. Tak len v duchu nevyberanými slovami nadával vojakom. Cez roztvorené dvere si všimol, že ďalší dvaja vojaci vkĺzli do kuchyne a jeden zostal v pitvore strážiť.

„Što nibuť pakušáť, jest' u vas?“ spýtal sa veliteľ. Trochu v rozpakoch, keď zistil, že pri hľadaní jedla vtrhli do domu so štyrmi malými deťmi. Lenže nejedli už druhý deň. Počas bitky odtrhli sa od hlavného voja, ktorého súčasťou je aj zásobovacia jednotka.

„Zdes kartoška i malakó. Nu, nemnožka,“ ozvalo sa z kuchyne.

To otec detí nemohol nechať tak. Rázne skočil pred veliteľa. „Ak mi aj to málo vezmete, mám deti na pašu vyhnat'? Sedem ich je! Ako bolestí Panny Márie. Prečo k bohatším nejdete?“

Mladý veliteľ ani za mak nerozumel prúdu rozhorčených slov, ale ich zmysel pochopil. Začervenal sa a zavelil: „Pajd'óm!“

Vojaci nespokojne hundrali a pomaly sa pratali preč. „Naši tovarišči što-nebuť prinesut,“ ukľudňoval ich veliteľ. Posledný z nich, s tupou, podozrievavou tvárou, odchádzal veľmi neochotne. Zastal pred prahom a ešte naposledy skúmavým pohľadom preletel izbu. Vykročil von. Náhle zaváhal, čosi mu v hlave zavrátilo. Otočil sa a vošiel späť do izbice. Zamieril k drevenej prični s poskladanými prikrývkami a začal ich rozhadzovať. Domáci si uvedomil, že je zle.

„Fašíst!“ zručol vojak. Objavil ťažké sivé deky v rohoch označené hákovým krížom.

Najskôr celá chalupa zamrela dusivým tichom. Nato zmätok a hurhaj akoby vlci vtrhli do košiara. To červenoarmejski sa jeden cez druhého s krikom valili späť. Okamžite muža štuchali hlavňami samopalov a hnevliým krikom hnali na dvor, nevšímajúc si plač detí a bedákanie ženy.

Maroš mal pocit, že svet okolo neho zblaznel. Tolko povyku pre dve nemecké deky! Hej, má ich od Nemcov. Neprosil o ne, ani za nejakú extra službu ich nedostal. Len sa mu uľúostilo niekoľkých mladých nemeckých vojakov. Takmer ešte chlapci. Špinaví a zamrznutí, zabudnutí vlastnou ustupujúcou jednotkou. Priniesol im hrniec síce riedkej, ale zato horúcej polievky zo zemiakových šupiek a pár suchých chlebových kôrok. Odvd'áčili sa mu za to tými prikrývkami, keď ich opäť objavili vlastní.

Prečo ma, hlupáka, nenapadlo to Kainovo znamenie z tých diek odstrániť? rozmýšľal teraz už úplne zbytočne. Som si to zavaril! Isto ma vedú na veliteľstvo. Tam mi pravdepodobne pár po papuli struhnú. Dobré obídem ak ma do Ruska, do zajatia, nepojmú. Alebo nedajbože horšie! Až mu zle prišlo pri pomyslení, že ho rovno pred popravčiu čatu postavia. Veď akáže hodnota ľudského života v týchto časoch. Stačilo krivý pohľad alebo podozrivý výraz v tvári a už si v jarku hore bradou, ťažší o pár gramov olova.

Rozvášnení vojaci smerovali Maroša hore dedinou. Hneď pochopil, že si až tak nad tým, čo

s ním bude, hlavu lámať nemusel. Červenoarmejcom stačilo vidieť hákový kríž a viacej vedieť nepotrebovali. Rozsudok nad fašistom im bol hneď jasný. Smrť!

Bača mal nohy ako z vlny a len silou vôle nimi prepletal. Nemôže pripustiť, aby ho vliekli ako nejakého handrového pajáca. Keď už na smrť, tak chlapsky!

No nie veľmi sa mu to darilo. Slzy sa tislí do očí a nohy samé od seba priedili kráčať na poslednú štáciu. Chrbát mal už samú modrinu, čo ho pažbami a hlavňami nešetrne postrkovali.

„Jó, Miluška moja! Toľké nešťastie, toľké nešťastie!“ Tetka Matoška zalamujúc rukami bežala oproti Milke, najstaršej bačovej dcére, ktorá sa vracala sa zo služby od Halajov. Niesla niekoľko zemiakov zviazaných v obrúsku. Od ľaku jej vykĺzol z rúk a zemiaky sa rozkotúľali po ceste. Nevšimla si to. V zlej predtuche bežala oproti tetke.

„Čože sa deje, tetka! Vravte! Dačo zlého sa prihodilo?“

„Otca ti Rusi pod samopalmi hore dedinou vedú! Siroty z vás chcú spraviť, dieťa moje.“ Tetka rozťahla ruky, aby schytila Milku do náruče a poľutovala. Milku zdrapila hrôza ako líška zajaca. Otec!

„Tetka, čo nič nerobíte?! fňukala Matoške na prsiach. „Otca mi zastrelia! Či to môžete tak nechať?“

Tetka sa však zmohla len na horekovanie. Milka sa jej vymanila z náruče. Musí niekto pomôcť! Snáď to ľudia v dedine nenechajú len tak. Pre nič za nič človeka odstreliť. Aj keď je vojna. Najskôr beží domov. Možno otca len pre čosi chceli postrašiť a už sedí doma a prežitú dobrodružstvo zalieva pálenkou.

Doma ju privítal plač a stenanie. Mat' sedela na posteli, hlava v dlaniach, vzlyky jej mykali ramenami. Deti, k nej pritisnuté, nariekali. S nádejou v uslzených očiach vzhliadli k sestre. Neraz, keď bol otec na salaši, domácnosť ležala viac na nej jej pleciach ako maminých.

„Čo je s otcom?“ Odpoveďou jej bol len hlasnejší nárek. Nakoniec z mami dostala pár, fňukaním prerušovaných, slov.

„Rusi ho zobrali. Za dedinu vedú. To pre tie deky.“ Poznove sa hlasno rozrevala.

„A vy tu všetci len revete a nič nerobíte!“

Matka na ňu nechápavo, s otáznikmi v očiach, pozrela. „Preboha a čo chceš robiť! Nielen otca, ale aj nás všetkých môžeš priviesť do ešte väčšieho nešťastia!“

Milka sa nenamáhala s odpoveďou. Uvedomila si, že nikto nepomôže, nikto dobrovoľne nebude nastavovať hruď samopalom. Vojna! Ľudský život má veľa krát sotva cenu života chromej ovce. Ale ona si otca zachráni! Obavy o milovaného otca rozpálili mozgové závitky a Milka prišla ako na to. Strach zamenila za odhodlanie.

Schytila najmenšiu sestru do náručia a ostatným súrodencom zavelila: „Pod'me! A rýchlo!“ Jej blčiace oči zabránili matke nielen zasiahnuť, ale čo i len slovo vypovedať.

Na dvore sa takmer zrazila s vystrašenými bratmi. Aj k nim sa donieslo, že s otcom je zle. Nestačili ani ústa otvoriť a Milka ich už pojala. „Pod'te a na nič sa nepýtajte!“ rozkázala

Najstaršia sestra mala nespochybniteľnú autoritu a Martin s Janom sa jej bez slova podriadili.

Vojaci baču dostrkali za posledné domy dediny. Zišli z cesty a ešte nejakú chvíľu kráčali mokrou lúkou s poslednými fľakmi topiace ho sa snehu. Zastali na hlasný a rázny povel. Odsúdenca odviedli na okraj zákopu po guľometnom hniezde. Neunúvali sa mu ani oči zaviazať.

Stál strnulo a lietel pohľadom po okolitých stráňach a vrchoch. Nemohol uveriť, že už tadiaľ ovce nepoženie, nezačuje radostný cengot spiežovcov, štekot psíkov, nezacíti vôňu smrekov, pach zadymenej koliby raziacej žinčicou a chlapským potom. V posledných chvíľach života snažil si to všetko vybaviť. Horúcu náruč ženy, vláčne a prítulné telá detí, ich šantivý krik. Ako málo si človek

uvedomuje všedné ľudské radosti a ako intenzívne sa mu vracajú tieto pocity teraz, keď stojí pred hlavňami samopalov. Oči zaslzili a na svet sa dívali ako cez hmlu, ktorá sa zdvihne po jarnom daždi.

Cvaknutie záverov udrelo do uší ako poplašný úder zvonu. Tak už je koniec, zmrazilo baču. Len-len, že sa udržal na nohách. Do uší mu vietor zaneslo slabý, kvílivý nárek.

To sa mi len zdá, že hory za mnou plačú. Ústa mu trošičku rozťahlo do úsmevu. Bude sa o niečo ľahšie umierať.

Plač sa približoval a silnel. Bačovi došlo, že to nie je zdanie. Blúdil očami po okolí, aby zistil čo sa deje, ale neodvážil pohnúť hlavou. Pohľad zastavil na veliteľovi a nastúpených vojakoch.

Čože už nedal pokyn k streľbe? preletelo mu mysl'ou. Tých jeho už poriadne svrbia prsty na spúšťach, Čím najskôr by ma chceli poslať pánuobohu ovečky pásť.

Veliteľ však rozkaz k streľbe nevydal. Namiesto toho miernym a odovzdaným hlasom prevravel k svojim. Hlavne samopalov sa sklonili k zemi, ticho ťukli poistky.

Len teraz si prekvapený bača dovolil pootočiť hlavu. „Deti moje!“ skríkol. Strach zo smrti vystriedal ešte intenzívnejší strach o deti. Mňa nech na kúsiky rozstrieľajú, ale im nesmú ublížiť! Vojaci-nevojaci, samopaly-nesamopaly vrhol sa deťom oproti. „Domov bežte! Domov!“

Milka nič nedbala, a keď uvidela otca nešetrne upustila najmenšie na zem. Hnala sa k otcovi a s plačom sa mu hodila okolo krku. „Nedám ťa! Nedám!“

Potom aj ostatní potomkovia dobehli a navešali sa naň, skoro ho z nôh zhodili. Nevdojak pozrel smerom k červenoarmejcom.

Zbrane už poputovali na plecica a vojaci šúľali cigarety. Veliteľ kráčal k nim, cestou zdvihnúc batol'a. Deti ustrašene odstúpili. Len Milka neustále otca tuho držala okolo krku.

„Ribjátka. Mnógo. Nenáda umiráť. Što nibúť vajná v čórty pajďót,“ šomral mladý veliteľ. „I vy pajdíte. Damój.“ Podal otcovi dieťa, ktoré nedbajúc rozruchu začalo hrať sa s výložkami uniformy.

Bača s deťmi pustil sa dolu k dedine. Nepozrel už za seba. Mal strach, aby jeden neopatrný pohyb zas všetko na zlé neobrátil. Stále nemohol uveriť, že zostal nažive. Túlil k sebe raz jedno, raz druhé dieťa, oči mu nie a nie oschnúť. Jednostaj ticho a bezmyšlienkovite opakoval: „Milka, Milka, čo si to zas vyparatila.“

Večer praskal v chalupe oheň. Stravoval drevo, aj z diek odrezané, nebezpečné znaky. Deti sa chystali do postele. Bača so ženou viedli polohlasný hovor. Zrazu v pitvore opäť rázny a zároveň zlovestný dupot. V izbe nastalo ticho mrazivejšie od cintorína. Klopanie na dvere. Muž váhavo vstal a popošiel k dverám. Márne ho žena za rukáv driapala. Otvoril.

Za dverami stál mladý veliteľ s plnou náručou tmavých komisárov. „Vazmí. Ribjátkam.“

Bača vzal tvrdý vojenský chlieb. Nato veliteľ vstúpil do izby a zamieril k Milke. Odopol z blúzy jedno z vyznamenaní a pripol na nočnú košelicu. „Éto dl'ja tibjá. Ty gerój.“ Odzdravil vojensky a rázne odkráčal preč.